

Ekonomins roll som skapare av ekologisk kris

- med fokus på den finansiella sektorn
och i synnerhet banksektorn**

Nils Fagerberg

Samhällsekonomins svarta låda

Upplägg

1

Hur pengar skapas

2

Konsekvenser och problem med nuvarande system

3

Lösning på problemen

4

Diskussion

Samhällsproblem som vi ska lösa idag

- Se till att förmögenhetsklyftorna slutar att öka och i stället börjar minska
- Se till att skuldsattheten minskar och att ingen ska behöva fastna i skuldfällan
- Se till att det finns tillräckligt med pengar för att täcka alla människors behov (vård, skola och omsorg)
- Se till att vi kan bryta vårt destruktiva beroende av ekonomisk tillväxt

”Endast små hemligheter behöver vara skyddade. De stora hålls hemliga av allmänhetens skepsis.”

- Marshall McLuhan, ”mediaguru”

”Det finns en ekologi av dåliga idéer, precis som det finns en ekologi av ogräs, och det är kännetecknande för systemet att det grundläggande felet fortplantar sig själv. Det förgrenar sig som en inrotad parasit genom livets vävnader, och allting trasslar till sig i en rätt säregen röra.”

- Gregory Bateson, kommunikationsforskare

”När samhället förlorar kontrollen över sitt penningssystem förlorar det all den kontroll det eventuellt hade över sitt öde.”

- Stephen Zarlenga, American Monetary Institute

Vem är Nils Fagerberg?

Ekologisk ekonom
och Jägmästare

Egen företagare

- Konsult för kalhyggesfritt skogsbruk
- Startar upp e-butiken Målla för lokalproducerad mat
- Föreläser om ekologisk ekonomi (penningssystemet)
- Arbetar med utveckling av en lokal valuta i Växjö

Är den svenska valutan
anpassad för en långsiktig
hållbar utveckling - vilka brister
finns och hur kan de åtgärdas?

EkonomiskReform

www.ekonomiskreform.se

www.ekonomiskreform.se

Vem bestämmer över
ett fartyg?

Vem bestämmer över ett fartyg?

Svar: Kaptenen, ägaren och konstruktören, men de har väldigt olika typ av inflytande.

Pengar är en konstruktion och inte ett naturfenomen!

Ekonomiforskarna - anser (vill tro?) att konstruktionen är
naturgiven. Större förståelse inom andra
forskningsområden?

Politikerna - nästan ingen förstår detta

Folket - gryende medvetenhet hos ett fåtal

Två viktiga frågor

- Vem blir rik på systemet?
- Vem får betala kostnaderna med systemet

Guldsmederna under 1500-talet kommer på hur man skapar papperspengar genom förtroende

- Förtroende att förvara guld
- Skrev ut kvitton till dem som lämnade in guld för förvaring
- Kvitton börjar cirkulera som betalningsmedel
- Smederna börjar skriva ut kvitton utan täckning
- Fractional Reserve Banking

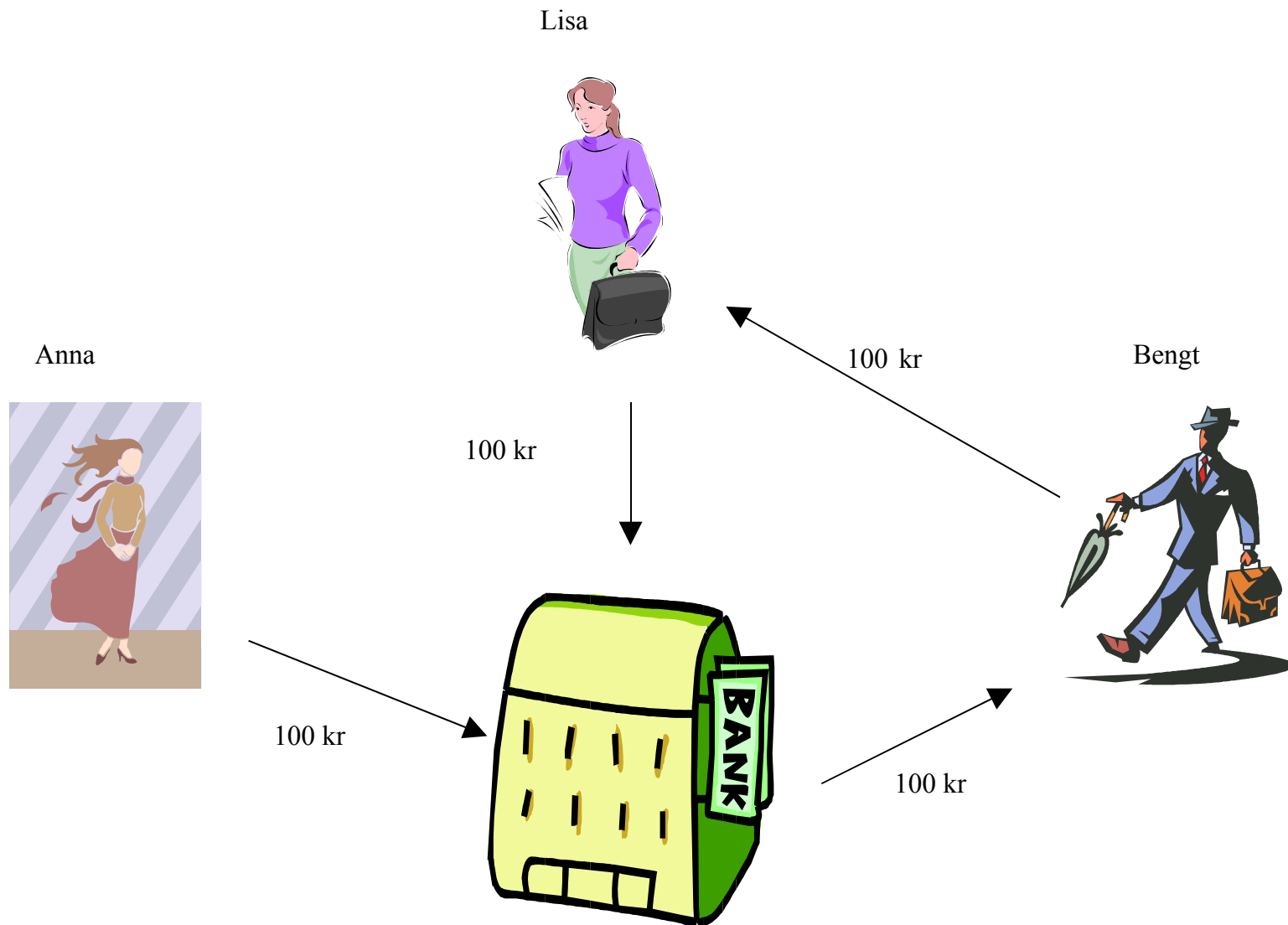

Vem vinner och vem förlorar?

Centralbankerna får ensamrätten att ge ut mynt och sedlar

- Mellan 1600-talet och början på 1900-talet pågår en kamp om inflytande över rätten att få skapa samhällets betalningsmedel
- Pengar skapas av privata banker (före detta Guldsmeder) genom Fractional Reserve Banking
- Bankerna ökade penningmängden genom att låna ut andras pengar
- Risktagning, bygger på att alla inte behöver använda sina pengar samtidigt, beror på folks förtroende för banken
- Banken får sin vinst genom räntan, inte genom utgivningen

Hur skapade bankerna pengar genom Fractional Reserve Banking?

Hur mycket pengar kunde ett system med Fractional Reserve Banking och kontanter skapa?

Individuell bank	Insatta pengar (kr)	Utlånade pengar (kr)	Reserv (kr)
Bank A	1000	800	200
Bank B	800	640	160
Bank C	640	512	128
Bank D	512	410	102
Bank E	410	328	82
Bank F	328	262	66
Bank G	262	210	52
Bank H	210	168	42
Bank I	168	134	34
Bank J	134	107	27
Bank K	107		

		Total reserv
		893
Summa insatta pengar	Summa utlånade pengar	Total reserv + Senast insatta pengar
4571	3571	1000
Skapad kredit + centralbankspengar	Skapad kredit	Centralbanks-pengar
4571	3571	1000

Vem vinner och vem förlorar?

Under 1900-talet blir kontanter allt mindre viktiga som betalningsmedel

- Postväxel, check, kreditkort
- Bankerna ger ut lån som insättningar på ett konto (digitala pengar) i stället för att betala ut kontanter
- Kraven på kassalikviditet (reserv) minskar dessutom successivt
- Detta ger bankerna åter större utrymme för att skapa pengar

Hur sköts bokföringen av banken när pengarna skapas?

Ett system med kontanter:

1. Anna sätter in 100 kr på banken

	Tillgångar:
Kassa:	100

	Skulder:
Inlåning:	100

2. Banken lånar ut 100 kr till Bengt

	Tillgångar:
Kassa:	0
Utlåning	100

	Skulder:
Inlåning:	100

Ett system med krediter:

1. Anna sätter in 100 kr på banken

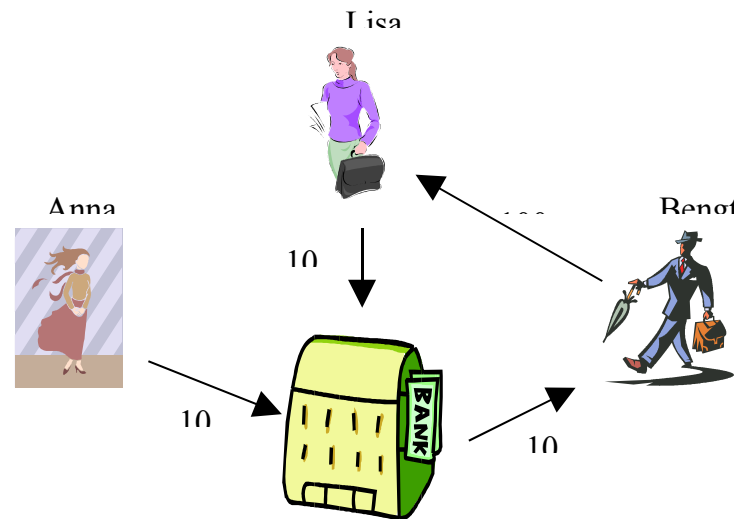
	Tillgångar:
Kassa:	100

	Skulder:
Inlåning:	100

2. Banken lånar ut 100 kr till Bengt

	Tillgångar:
Kassa:	100
Utlåning	100

	Skulder:
Inlåning:	200

Fractional Reserve Banking idag

Idag om skapade krediter överförs till annan bank

Individuell bank	Insatta pengar (kr)	Utlånade pengar (kr)	Reserv (kr)
Bank A	1000	800	200
Bank B	800	640	160
Bank C	640	512	128
Bank D	512	410	102
Bank E	410	328	82
Bank F	328	262	66
Bank G	262	210	52
Bank H	210	168	42
Bank I	168	134	34
Bank J	134	107	27
Bank K	107		

		Total reserv
		893
Summa insatta pengar	Summa utlånade pengar	Total reserv + Senast insatta pengar
4571	3571	1000
Skapad kredit + centralbankspengar	Skapad kredit	Centralbanks-pengar
4571	3571	1000

Idag om skapade krediter stannar inom banken

Individuell bank	Insatta pengar (kr)	Utlånade pengar (kr)	Reserv (kr)
Bank A	1000	4000	1000
Bank B			
Bank C			
Bank D			
Bank E			
Bank F			
Bank G			
Bank H			
Bank I			
Bank J			
Bank K			

		Total reserv
		1000
Summa insatta pengar	Summa utlånade pengar	Total reserv + Senast insatta pengar
4000	4000	1000
Skapad kredit + centralbankspengar	Skapad kredit	Centralbanks-pengar
5000	4000	1000

Några centrala termer

Kredit = pengar skapade av banker. Kredit är inte ett giltigt betalningsmedel i RIX-systemet

Kontanter = fysiska pengar skapade av Riksbanken. Giltigt betalningsmedel i RIX-systemet.

Centralbankspengar = Betalningsmedel som är giltigt i RIX-systemet, d.v.s. bankernas konton i RIX samt kontanter.

Alltså.....

...banker skiljer på riktiga pengar
(centralbankspengar) och egna skapade pengar
(kredit)

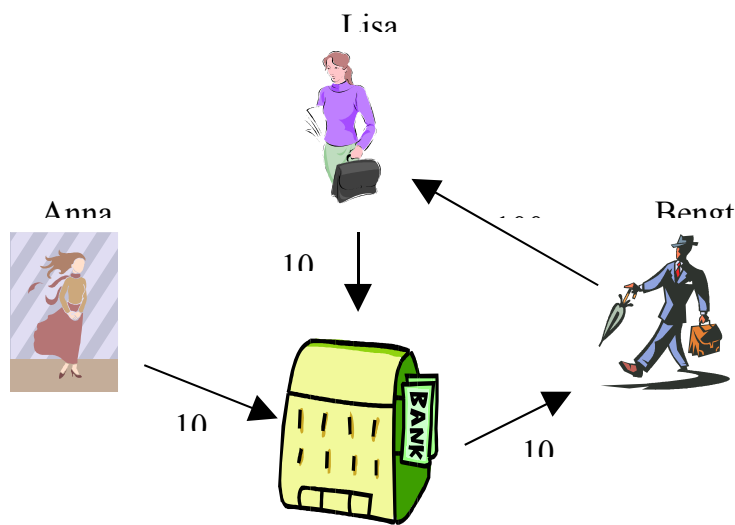
...en kredit från en annan bank accepteras bara
mot att denna bank samtidigt överför motsvarande
summa "riktiga" pengar

...allmänheten har aldrig behövt bry sig över
denna skillnad

Borde inte allmänheten bry sig över skillnaden mellan centralbankspengar och kredit?

- Insättningsgarantin. Staten garanterar att alla som har insatta medel på en bank som går i konkurs blir ersatta (upp till en viss nivå)
- Med andra ord, den kredit som banken skapar ur luft och tillför någons insättningskonto, garanterar skattebetalarna värdet på
- Att driva en bank är en privilegierad affärsverksamhet!

Vad händer när Bengt betalar tillbaka sitt lån?

3. Lisa sätter in 100 kr på banken (Bengt betalar till Lisa)

	Tillgångar:
Kassa:	100
Utlåning	100

	Skulder:
Inlåning:	200

4. Bengt tar betalt av Anna med hundra kronor

	Tillgångar:
Kassa:	100
Utlåning	100

	Skulder:
Inlåning:	200

5. Bengt betalar tillbaka lånet till banken

	Tillgångar:
Kassa:	100
Utlåning	0

	Skulder:
Inlåning:	100

Lånekrediten försvinner, men räntebetalningen hamnar i kassan

Finns det kvar några begränsningar för hur mycket kredit som bankerna kan skapa idag?

- Kapitaltäckningskrav (Basel II)

~~• Likviditetskrav~~

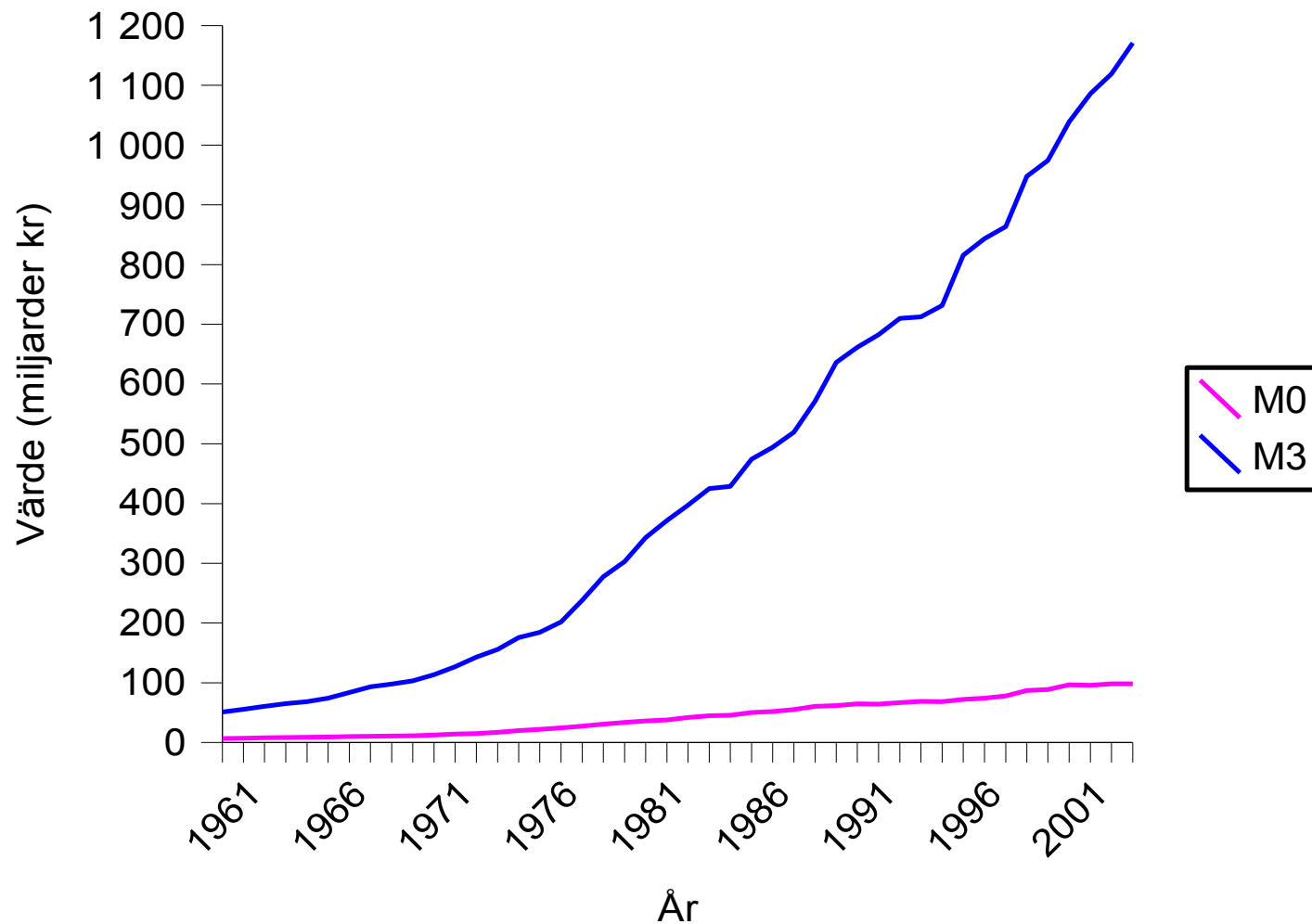
~~• Utlåningstak~~

- Kredit ingår i eget kapital
- Riskbedömda krediter (rating)
- Statlig bankgaranti
- Riksbankens styrränta

$$8 \% < \frac{\text{Eget kapital}}{\text{Riskvägda tillgångar}}$$

Resultatet

Penningmängd i M0 och M3

Sammanfattning över hur pengarna skapas idag

1. Bankerna skapar nästan alla pengar i samhället (ca 92%)
2. Pengarna skapas ur ingenting och bygger på förtroende för att banken kan betala
3. Att banken kan betala garanteras av skattebetalarna
4. Bankerna kräver ränta på de pengar man skapar

Vem vinner och vem förlorar?

Sammanfattning över hur pengarna skapas idag

1. Bankerna skapar nästan alla pengar i samhället (ca 92%)
2. Pengarna skapas ur ingenting och bygger på förtroende för att banken kan betala
3. Att banken kan betala garanteras av skattebetalarna
4. Bankerna kräver ränta på de pengar man skapar

Varför ska privata företag ha rätt att skapa pengar vars värde garanteras av samhället?

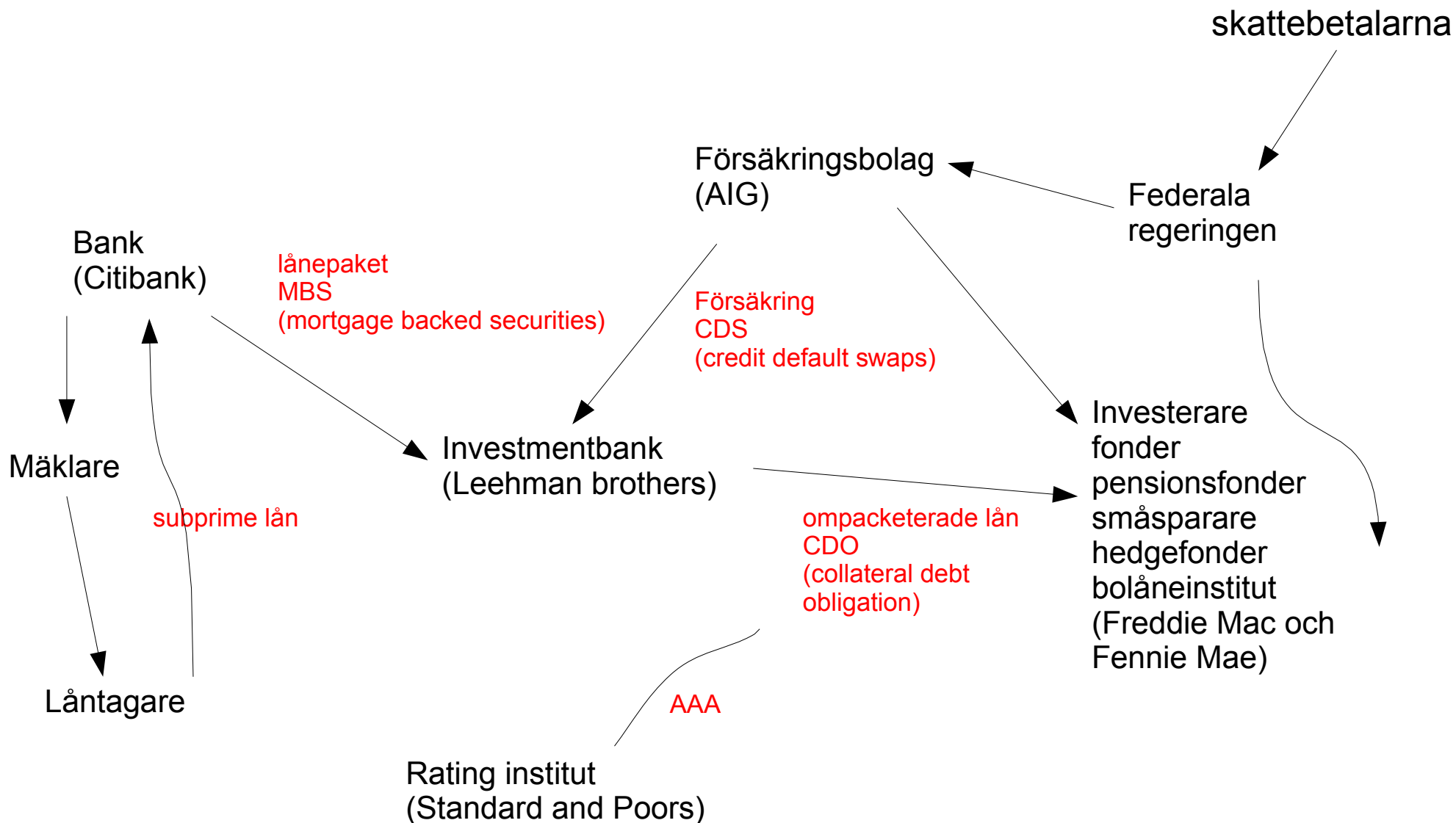
Varför ska privata banker ta ut en avgift för detta, när risktagningen också garanteras av samhället i sista hand?

Vem vinner och vem förlorar?

Sammanfattning över bankernas möjligheter att skapa kredit

1. Mängden kredit som skapas begränsas av kapitaltäckningskravet och styrräntan
2. Praktiseringen av riskvägda tillgångar gör att kravet urgröps
3. Kredit får delvis användas som uppbackning för att skapa mer kredit.
4. Vid kris och brist på pengar sätts styrräntan lågt
5. Största begränsningen? Att hitta villiga och kreditvärdiga låntagare eller att ha tillräcklig tillgång på centralbankspengar för betalningar mellan finansinstituten.

Snabbkurs i finanskris

Nya vinstmöjligheter genom värdepapperisering?

- värdepapperisering innebär att en bank säljer sina lånefordringar
 - köparen får ränteinbetalningarna på lånen
- banken får pengar motsvarande lånens värde
- detta förbättrar bankens kapitaltäckningskrav
- d.v.s. det är ett sätt att kunna skapa mer pengar!

Värdepapperisering i Sverige?

"De svenska bostadsinstituten lever redan idag under en så strikt lagstiftning att de kan betraktas som någon form av specialföretag (SPV) i en värdepapperisering.(...)

Det är inte heller ovanligt att bankerna som äger bostadsinstitut köper obligationer emitterade av konkurrerande bankkoncerners bostadsinstitut. Det beror på att de egna institutens obligationer inte är möjliga att belåna i Riksbanken medan innehav av obligationer emitterade av institut som inte tillhör den egna koncernen är det. Detta har bidragit till att bostadsobligationerna till stor del ägs av bankerna"

- Lars Nyberg, vice riksbankschef (2004)

Troligen en begränsad företeelse än så länge

Ekologisk ekonomi

- Ser den ekologiska verkligheten som överordnad den ekonomiska verkligheten
- Försöker att utforma ekonomiska teorier och regler som anpassas efter den ekologiska verkligheten

Miljö-ekonomi

- Utgår från de neoklassiska ekonomiska lagarna för att lösa miljöproblemen
- Försöker att bestämma det korrekta marknadspriset på miljöproblemen